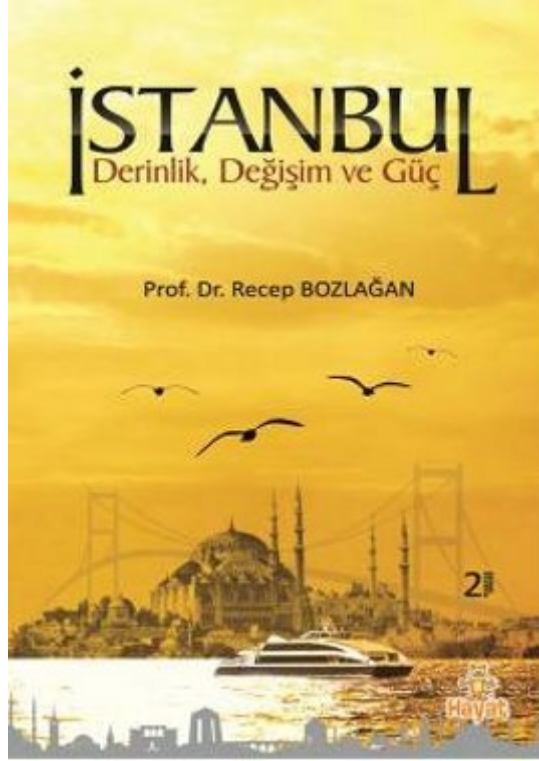

Kitap Tanıtım

TARİHİN DERİNLİKLERİNDEN KÜRESEL GÜCE DEĞİŞİM, BİR ZÜMRÜDÜANKA: İSTANBUL

Hicran ÇELİKİYAY*

Kitap: **İSTANBUL: DERİNLİK, DEĞİŞİM VE GÜÇ**, Recep Bozlağan,
Marmara Belediyeler Birliği Yayını, İstanbul, 2011.

* Marmara Üniversitesi, Yerel Yönetimler Programı Doktora Öğrencisi

İstanbul; coğrafi, tarihi, belleği, sosyolojisi, kültürel mirası, stratejik konumu, ekonomisi, vb. ile çok yönlü olarak ele alınması gereken kozmopolit, aynı zamanda giderek küresel bir metropoliten bölge olmaya aday bir şehirdir. Dünyanın incisi ve Türkiye'nin güzide şehri olan İstanbul; çok yönlü olarak bu kez bir akademisyenin kalemiyle hayat bulmaktadır. Prof. Dr. Recep Bozlağan; İstanbul: Derinlik, Değişim ve Güç isimli kitabında şehri çok yönlü olarak ele almaktadır.

Tarihi 300 bin yıl önceye kadar uzanan İstanbul'un temelleri M.Ö. 7. yüzyılda atılmıştır. Yaklaşık 16 asır boyunca Roma ve Bizans ve İmparatorlukları ile Osmanlı Devleti'ne başkentlik yapmış olan İstanbul; dünya tarihinin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. 1453'de Ortaçağ'ın kapanmasına ve Yeniçağ'ın başlamasına neden olan bu tılsımlı şehir, halen gerek her daim kendisiyle irtibatlı olan hemşerilerini gerekse belirli süreler içerisinde kendisini tanımak üzere gelen ziyaretçilerini büyülemeye devam etmektedir. Napolyon'un "Dünyada tek devlet olsa başkenti İstanbul olurdu" sözü bu tür bir etkilenmeye işaret etmektedir.

Avrupa, Avrasya ve Ortadoğu coğrafyasının ulaşım akslarını üzerinde taşıması, ana yolların denize ulaştığı kavşak noktasında yer alması, sıcak iklimlere ve okyanuslara açılan bir kapı ve tarihi İpekyolu'nun Avrupa'ya uzanan kapısı olması gibi sebeplerle İstanbul, tarih boyunca çok önemli stratejik öneme sahip olmuştur.

Kitap, dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, "Jeostratejik Konum" başlıklıdır ve İstanbul'un jeostratejik konumuna tarihi ve küresel hâkimiyet teorileri çerçevesinden bakarken aynı zamanda jeostratejik konumun başşehir olmasına etkisi incelenmektedir. İkinci Bölüm olan "Osmanlı'nın İstanbul'u", Roma – Bizans döneminden alarak kenti Osmanlı Devrinde yaşanan sosyo – kültürel değişime getirmektedir. Üçüncü bölüm "Cumhuriyet'in İstanbul'u" başlığı altında Cumhuriyet Dönemi'nden günümüze İstanbul'un yaşamış olduğu değişim anlatılmaktadır. Dördüncü ve son bölüm ise "İstanbul Nüfusunun ve Ekonomisinin Tarihi Gelişimi" başlığı ile İstanbul'un tekrar önemli bir küresel şehir haline gelme potansiyelini değerlendirilmektedir.

2011 yılı basımlı olan kitap, Marmara Belediyeler Birliği tarafından yayınlanmıştır. 1973 yılında kurulmuş olan Marmara Belediyeler Birliği, yerel yönetimler kapsamında gerek ulusal gerekse uluslararası birçok yayına imza atmış ve bünyesindeki Turgut Cansever Yerel Yönetimler Kütüphanesi ile de halen bu alanda birçok değerli esere ev sahipliği yapmaktadır. Marmara Belediyeler Birliği, düzenlediği eşitlik etkinlik ve seminerler ile bölgesindeki yerel yönetimlere Türkiye’de demokratik yerel yönetim hareketinin gelişmesi, belediyelerin yetki ve kaynaklarının artırılması, yerel yönetimlerde evre bilincinin geliştirilmesi, belediyelerin ortak sorunlarına işbirliği içinde çözüm bulunması, büyükşehir belediyelerinin kurulması, belediyelerin uluslararası yerel yönetim kuruluşlarında temsili gibi konularda öncülük yapmaktadır. 2007 – 2012 yılları arasında Marmara Belediyeler Birliği Genel Sekreterliği görevini yürütmüş olan Prof. Dr. Recep Bozlağan’ın İstanbul: Derinlik, Değişim ve G isimli kitabını, kurumun yayınları arasında önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Kitabın nsz bölümünde İstanbul ile bilimsel düzlemde ta-nışmasının 1995 yılında Marmara niversitesi’nde yüksek lisans eğitimi ile başladığından bahseden Bozlağan, İstanbul zerine uzmanlaşma hedefini de yine bu yıllarda olgunlaştırmıştır. 2008 yılında Marmara niversitesi çatısı altında İstanbul Araştırmaları Bilim Dalı’nın başkanı olmasıyla 1995’li yıllarda oluşan bu hedef ivme kazanmıştır.

Akademik düzlemde çalışmalarını İstanbul üzerinde yoğunlaştıran Bozlağan, aynı zamanda teorik bilgisini pratik alanla bütünleştirme fırsatına sahip olan ender akademisyenlerdendir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul İl zel İdaresi bünyesinde çeşitli görevlerde bulunmuş, aynı zamanda İSKİ, İETT ve ile belediyeleri başta olmak üzere birçok kurumun stratejik planları ve performans programlarını hazırlamıştır. Nisan 2012 tarihinden itibaren Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi dekanı olarak atanan Prof. Dr. Recep Bozlağan, bilimsel çalışmalarına akademik ve yönetsel düzlemde devam etmektedir.

Tüm bu teorik ve pratik birikimin üzerinde yükselen İstanbul: Derinlik, Değişim ve Güç; İstanbul'u jeostratejik konumu, tarih içindeki serüveni, geçirdiği dönemleri, son olarak da nüfus ve ekonomik gücünü tarihi derinliklerden gelen verilerle analiz etmektedir. 286 sayfa olan Kitap içerisinde yer alan 46 Fotoğraf, 8 Tablo, 6 Şekil, 6 harita, 3 Plan, 2 Grafik ve Gravürler ile zengin bir koleksiyonun bir araya getirildiği görülmektedir. Bu görsel katkı, yapılan analiz ve yorumların zenginleştirilmesini sağlamaktadır.

Derinlik...

Dinamik bir kent olan İstanbul üzerinde stratejik analizler yapılan kitabın ilk bölümünde yazar, kentin devingenliği, ruhu ve kederine yüksek seviyede bir sorumluluk bilinciyle yaklaşarak, jeostratejik konumu çerçevesinde tarihi derinlikleri ile anlamlı bir bütünlük kurmaktadır. Coğrafi faktörlerin kentin varoluş sebebi olduğunu ifade eden yazara göre İstanbul, kimliğini ve büyüleyici varlığını tarihine borçlu olduğu kadar kuruluş ve gelişiminde, sahip olduğu coğrafi özellikler etkili olmuştur.

Kentin jeostratejik konumuna tarihi perspektiften bakan yazar, yönünü küresel hâkimiyet teorilerine çevirerek İstanbul'u Özek (Heartland) ve Kuşak (Rimland) teorileri çerçevesinde incelemektedir. Soğuk Savaş döneminde "kuşak" hattı Balkanlar – Ortadoğu eksenini oluşturmuş ve bu eksen "özek" in merkezine giden en kısa ve en önemli bölge olarak kabul edilmiştir. Bu eksenin kalbinde ise İstanbul ve Boğazlar yer almaktadır.

Roma ve Bizans İmparatorlukları ile Osmanlı Devleti'ne başşehir seçilmesindeki jeostratejik konumunun etkisini de değerlendiren yazara göre İstanbul, her dönem tarihi mücadelelere sahne olmuş, coğrafi özellikleri ile de imparatorlukların ve dünyaya hükmeden bir cihan devletinin vazgeçemediği bir başşehir olarak hak ettiği değeri taşımaktadır.

Değişim...

İkinci ve üçüncü bölümlerde İstanbul'un tarihi değişim sürecinden bahseden yazar, Roma-Bizans döneminden Osmanlı dönemine sürecin dinamiklerini geniş bir şekilde ortaya koymaktadır. Dönemler içerisinde İstanbul'un sosyal ve kültürel olarak da ele alındığı bu bölümde kentin mahalle algısı ve yerel yönetim yapısı hakkında da bilgi verilmektedir. Cumhuriyet döneminden itibaren kentin kalkınma ve planlanma aşamalarının incelendiği üçüncü bölümde oldukça kapsamlı bir çalışma ile karşılaşılmaktadır. Cumhuriyet dönemi, 1980 öncesi ve 1980 yıllarında kentin planlanmasına yönelik çalışmalar ve hükümet programlarının yer aldığı bu bölümde kentin planlama serüveni işlenmektedir. 2010-2013 yıllarını içeren İstanbul Bölge Planı ile İstanbul için belirlenmiş vizyon, amaç, stratejik plan, eylem planı gibi çalışmalara değinen yazar günümüz İstanbul'una geçiş yapılmaktadır.

Güç...

Kitaba ismini veren Derinlik, Değişim ve Güç parametrelerinden "Güç" olgusunun açıklanması dördüncü ve son bölümde yer bulmaktadır. Bir kentin gücünün nüfus ve ekonomi parametrelerinden oluşan denklem ile formüle edildiği gerçeği ile yola çıkan yazar, bu iki unsurun Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet döneminde geçirdiği tarihsel gelişimi gözler önüne sermektedir. Yazara göre, multidisipliner bakış açısıyla değerlendirildiğinde ancak İstanbul'un sahip olduğu potansiyel güç ortaya çıkacaktır. Tarihi ve coğrafi özelliklerinin yanı sıra kültürel mirası ve sosyo – ekonomik değerleri ile beraber İstanbul bir bütün olarak ele alınmalıdır.

Kentin iç dinamiklerinin farkına varıp yükseldiği medeniyet kodlarının iyi analiz edilmesi İstanbul'u kendi bağlamında anlama yolunda önemli bir adım olacaktır. İstanbul, tarihi seyri sürecinde yerelden dünya ölçeğine yükselmiş; şimdi ise tercihini tarihte üç defa edindiği dünyanın merkezine hükmeden "en büyük şehir" unvanına yakışır bir şekilde küresel şehir olma yolunda kullanmıştır.

Yazarın İstanbul üzerine söyledikleri kitap hakkında son söz niteliğindedir: "*İstanbul tıpkı 'Zümrüdüanka' gibi küllerinden tekrar*

tekrar doğan bir tarihi süreçten geçerek bugünlere geldi. Sahip olduğu coğrafi üstünlük, tarihi derinlik ve kültürel zenginlik, her çöküş sonrasında şehrin yeniden toparlanmasını sağladı. İstanbul, her ne kadar son yüz elli yıl içinde sürekli zemin kaybetmişse de, yirminci asrın sonlarından itibaren, küresel şehirler liginde üst sıraları zorlayan bir dinamizm yakaladı. İstanbul, zengin potansiyelini etkili bir şekilde kullanabilme imkânına sahip olduğu müddetçe, dünyaya hitaben özgün bir şehir olarak varlığını devam ettirecektir.”

Sonuç olarak, bir kenti açıklama, anlama, anlamlandırma ve geleceğe dair öngörüler kurmada kentin sahip olduğu niteliklerin en doğru ve doyurucu bir şekilde gözler önüne serilmesi gerekmektedir. Kitapta bu özelliğin yanı sıra kentin parametrelerinin yerli yerinde ve okuyucunun zihinsel imgelerinde yer bulacak şekilde açıklandığı görülmektedir. İstanbul: Derinlik, Değişim ve Güç isimli kitap, İstanbul'a ilişkin bilgi edinmek isteyen herkes için faydalı bir başvuru kaynağı olduğu gibi aynı zamanda İstanbul üzerine bilimsel çalışmalar yapan uzmanlar için de başucu kitabı niteliğindedir.